ДОРОГА

Ч. 1 СІЧЕНЬ Р. VI.

ЛЕВ

1943

Сергій Якимович
МІДЕНЬ* АНДРІЯ ВОЙНАРОВСЬКОГО

Наприкінці липня 1876 року маленька запорошена бричка, в якій сидів сухорлявий, невисокий на зріст, студент Петро Ілляшенко, в'їхала на подвір'я старого Горбенка, що було на краю села Войнарівки**, упираючись в саму смугу чорного грабового лісу.

Щойно погонич спинив коні коло Горбенкового ґанку, як Ілляшенко, прудко скочивши з брички, енерґійно струсив свій вкритий порохом балахон, наказав погоничеві рушати до стайні, а сам швидко подався до привітно розчинених дверей старосвітського будинку. На подвір'ї і в самому будинку наче нікого не було...

А проте це Ілляшенка не здивувало, він досить часто гостював у Горбенків, добре знав їх звичай, а тому, увійшовши в затишні кімнати, почав голосно гукати: — „А чи є тут хто живий?! Гей! Андрію! Де ти?"

Не дочекавшися відповіді, Ілляшенко вирушив просто до покою молодого Андрія Горбенка, свого найкращого приятеля з Київського Університету.

Тихо розчинивши двері Андрієвої кімнати, Ілляшенко, на своє здивування, побачив Андрія за незвичайною і несподіваною справою: він сидів за столом, з суворим і замисленим видом і, наче забувши про все, перегортав великі сторінки якоїсь грубої, великого розміру, церковно-слов'янської книги.

— А це ти?! — промовив Андрій до свого приятеля, не відриваючися від книги.

— Що з тобою? Хворий, чи що? — перепитав його Петро.

— Ні!, так нічого!.. Думки гірше за хворобу! — відповів Андрій.

— А ти звідки?..

— З пошти... З Ставищ... Дуже багато новин... Листи, газети, журнали... А тому я одібрав все для вас і для себе і приїхав до вас...

— Ага! а що там пишуть? — якось автоматично промовив Андрій...

— Ех ти, байбаче таращанський! — скинувся на нього Петро: — „він ще питає, що там пишуть?.. Ось, дивись та читай!.. Ось височайший декрет, підписаний в Емсі — про цілковиту заборону українського слова, друку, вистав... А ти ще питаєш, про що пишуть?.."

Але тут раптом Петро змінив свій підвищений голос, бо до Андрієвого покою увійшов старий Горбенко, вже літня сивоуса людина, з веселим і приємним обличчям.

— А хто тут репетує, як не Петро? — жартуючи, промовив старий Горбенко:

— Так і знав, що це Петро... Але ви добре зробили, що тепер саме завітали до нас... Розважте хоч трохи Андрія, бо лише погляньте на нього, —він наче з глузду з'їхав!.. увесь час носиться з отією старою Євангелією..., днює і ночує з нею..., навіть смажить її на вогні і сушить на сонці.

— Та що ви, тату! — незадоволено промовив Андрій.

— Чого ж буду мовчати? — відповів старий Горбенко: — „Петро свій чоловік, а може а може колись і зовсім своя людина буде, як Галя підросте!.."

Тут вже зніяковів і сам Петро Ілляшенко і, червоніючи, промовив: — „Нічого не тямлю! Хто кого сушить? Хто кого смажить?..

— Та, звісно, не Галю... а цю Євангелію!. — знову розсміявся старий Горбенко.

— А чи знаєте, Петре, чого варта оця Євангелія?! — і тут старий Горбенко, піднісши пальця догори, почав урочисто говорити: — „Ця книжка — наш великий скарб... Вона у нас родова, ще з діда-прадіда... Вона вже у нас понад сто тридцять років... Ця Євангелія друку ще за часів Петра Могили..., і належала вона самому Андрієві Войнаровському, улюбленому небожеві нашого славнозвісного, вічної пам'яті, гетьмана Івана Степановича Мазепи. Оцю Євангелію ще 1745 року приніс до мого прадіда з самого Сибіру якийсь невідомий козак, що був на засланні разом з Андрієм Войнаровським в мерзенному Якутському... Лише згадайте, тільки через п'ять років, вже після смерти безщасного Андрія Войнаровського...

Але, що таїти, в нашому роді живе давній переказ, що Євангелію цю Андрій Войнаровський недармо переслав з далекого Сибіру до своєї сестри, що була одружена з нашим предком Левком Горбенком, який і вчився разом з Андрієм Войнаровським в Київській Академії і був разом з ним і за кордоном ще до трагічної Полтавської баталії...

Багатий був Андрій Войнаровський, а проте наш Левко Горбенко нічого не мав за жінкою, крім невеличкого маєтку в оцьому селі... Де поділися його скарби — це нікому не відомо... А скарби були у нього чималі... Отже, не дивуйтеся, що мій Андрій сушить голову над цією книжкою... Колись, у свій час, всі наші Горбенки: і я, і мій батько, і мій дід, і мій прадід, тратили розум над нею, але її таємниці не розгадали... А тому в нашому роді є така неписана потайна постанова: Коли старший з синів дійде до повного віку, то він мусить знати таємницю нашого роду, яка захована в оцій клятій книжці...

І ось, як тільки Андрієві минув 21 рік і він дійшов до повного віку, то я показав йому оцю Євангелію, що лежала в мене спрятом у скрині вже багато років... Я тепер і сам собі не радий..., дивіться, що сталося з Андрієм — не спить, не їсть: вічно товчеться коло цієї книжки, але все дурно й дурно...

Та ви ось самі краще подивіться!.. — і тут старий Горбенко взяв зі стола велику Євангелію, обережно її розгорнув, перекинув кілька аркушів і показав юнакові стару і немудру ґравюру XVII століття — вступ Христа до Єрусалиму, — де під нею на чистому полі було написано старовинним рукописним письмом, з різними гачками, хвостиками й кривульками такі незвичайні рядки:

— Біле поле — чорне насіння;
Хто його сіє, — той розуміє.
Моїм близьким і кревним
Андрій Войнаровський рукою
власною на Божій дорозі 1740
року в Якутську, на Сибіру.

— Ну, а що? — з задоволенням промовив старий Горбенко, побачивши, як спалахнув та замислився і Петро Ілляшенко: — що і ви свого язика тепер прикусили? Отже, не дивуйтеся тепер, що всі ми Горбенки — з діда-прадіда — тратили розум над цими рядками... А проте ніхто з нас не міг збагнути таємниці цих рядків... Певно, це не про нас писано. А тому, панове студенти, не морочте собі голови, а ходім краще обідати!..

Старий Горбенко, не поспішаючи вийшов з Андрієвого покою, щоб дати належні накази, а молоді юнаки ще пильніше почали вдивлятися в загадкові рядки, а проте ради собі не могли дати, і загадкові рядки так і залишилися для них лише звичайними скорописними рядками.

— А навіщо ти смажив і сушив на сонці оцю Євангелію? — спитав у Андрія Горбенка Петро Ілляшенко.

— Думав, що там є написи таємничим атраментом, — відповів Андрій. — Але, що я не робив, то я ніде не виявив такого напису!..

— А ще що ти робив? — знову запитав Петро.

— Та вже досить з мене! — з серцем промовив Андрій. Краще я заховаю тую Євангелію до скрині та й чекатиму, що мій майбутній син буде розумніший за батька... Я вже мало не здурів а проте ці загадкові рядки так і залишились для мене химерним вимислом Андрія Войнаровського... Навіть мені соромно, що моє ім'я однакове з ним...

— А ну, філософи! Покиньте оце, та йдіть краще обідати!.. Ну, що зрозуміли сі̃ „Сіє" не переливки... Це вам не лекції ваших великорозумних професорів. А тут велика таємниця: — **„Біле поле, — чорне насіння; Хто його сіє, той розуміє"!** — так каже наш народ..., і нам лише соромно, що не нам збагнути таємницю цих рядків та що там казати... ходімо краще обідати!..

В цю же мить Петро Ілляшенко якось по-чудному скинув очима на старого Горбенка і почав шепотіти про себе: — **„Сіє — сіє; сіє — сіє;** сі̃ **з титлом!"**

— Ну бачу, — розсміявся старий Горбенко, — що тепер і ви до пари моєму Андрієві... Але краще ви все покиньте та йдіть обідати!..

д. б.

---

*) Мідень — це посуд для збереження дорогоцінностей, грошей і т. інше.

**) С. Войнарівка і інші села, що тут згадуються — всі вони колишнього Таращанського повіту на Київщині.

Месії назустріч

Була темрява на землі: темрява зла, кривди, насильства. Не було правди на землі — тоді: два тисячоліття тому.

Людська громада близька зневіри, один одному ворог, кожний на своїй путі насильство й кривду іншим ніс. Здавалося, любов погасла в серцях, людські душі каменіли злом, льодоватіли лютtю. Здавалося — людська громада, Богом покинута, котиться у провалля розпуки, відчаю.

Але провидіння не покинуло її: дало людській громаді силу над силами — Надію. У ній находили прибіжище ті, що поневолені, покривджені, що в відчаю. Бо надія ця несла віру, що прийде день спасіння, що зійде між людей Месія — Апостол Правди. І жила людська громада тією Надією; віднайшла в Ній себе, своє майбутнє, своє призначення; в Ній кріпилася, боролася з темрявою зла; в Ній об'єдналася й найшла іскру невмирущости, вічности.

Одної ночі — Надія воплотилася, стала тілом. Тієї Ночі Святої ясна зірка засіяла над маленькою хижею, де народився Месія. Тієї Ночі сповнився Заповіт: Апостол Правди вступив на шлях людей; іскра невмирущої Правди загоріла полум'ям. І Ніч Свята стала символом для прийдешніх поколінь.

Йшли роки, сотні літ, тисяча літ. І все наново сходить Зірка Різдвяної Ночі, щорік полонить душі, серця й уми людей і голосить їм, що Правда невмируща, що ясне завтра розвіє тьму недолі й засяє сонце золоте. Несе тим що знесилені, що відчаю близькі, силу над силами — Надію; спільним змістом надії ціпко об'єднує Народ. Міліони сердець тремтять Зірці Різдв'яної Ночі назустріч; тремтять тим самим хотінням, горять однією любов'ю, однією великою Ідеєю. Через Неї — міліони одним стають, себе в Народній Спільноті віднаходять. І ті, що рік цілий своїми шляхами ходять, і ті, що їх доля у безвісті закинула, що їх життя тягаром своїм придавило — усі вони в цю Ніч одну думу думають, одну мрію. Бо всім їм одна Зірка світить: і на холодному небі далекого Сибіру, у тундрі, в пустині Казахстану, на болотах півночі, на засланні, за дротами, ґратами над Кубанню, Дніпром і Дністром. І всім їм Свята Ніч — один символ: Колись здійснилася надія людства зневіреного, зійшов Месія на землю і в Різдвяну Ніч вступив на шлях спасіння; здійсниться так само надія нашого Народу. Бо й він страждав, боровся й вірив у ясне майбутнє і готовий далі страждати, боротися з вірою в невмирущість Правди.

Стоїть людство у страшній боротьбі, що на її прапорі написано: За Правду! Горить світ, як не горів досі ніколи: в тому вогні кується майбутня доля народів; в ньому збудиться і наша правда, що „п'яна спала" досі. І буде це одна, єдина правда для всіх членів Народу Українського, так, як єдина мрія в нас у Святу Різдвяну Ніч, як єдина Батьківщина наша під сонцем золотим.

Як Свята Зірка принесе вість, як українські сім'ї засядуть до Святої Вечері, як ті, що в неволі лише тремтінням сердець радітимуть, що „Нова Радість стала", — хай думки в нас усіх загорять одним невмирущим хотінням, сильнішим, ніж смерть, і полинуть Апостолові Правди — Месії назустріч!

Б. НИЖАНКІВСЬКИЙ

КОЛЯДА

(на мелодію „Нова радість стала")

Не сумуймо, друзі,
Ми калину в лузі
Піднесемо красну, пишну,
Що зростала в тузі!

Разом, разом, браття,
В нас горить завзяття,
Днів ясних ми доживемо,
Пропаде прокляття!

Небо вже світає
Над страдальним краєм, —
Відчиняйте двері, вікна,
Радість хай витає!

Л. ОЛЕКСЮК

КІНЬ

О, ні, неспинити коня молодого,
Що рветься весною в поля!
За дужа бо сила буває у нього
Міцніша, як сила моя.

Пускаю уздечку. Неси мене, коню,
Так манять простори і лет!
За щастям, крізь поле! За щастям в погоню!
Нас молодість кличе — вперед!

Мета наша ясна — не фатаморґана!
Хоч шлях нам покрила імла;
В нас серце не хворе, в нас кров не п'яна,—
В нас думка — сталева стріла!

Рванувся кінь бистрий, Земля задрижала,
Нестримний, шалений це біг...
У скелях далеко луна обізвалась,
На камінь хтось вухом приліг...

І збилась дорога у пилі-тумані;
Заблисли мечі осяйні...
Гей, юність не здержать і смертнії рани!
Вперед! непохитні, міцні!

ВАСИЛЬ ЯРЕМА

Серед ночі бойовище
Простяглося понад морем...
Злющий вітер буйно свище
Наче щось лихе говорить.

Жах булькоче і сміється
І вогнями лячно світить,
Сміх його по хвилях ллється
Диким подихом повітря.

Море ніч рядном покрила,
Пітьму ріжуть прожектори...
Їхні очі далезорі
Розпізнали сталь на крилах.

РАЙДУГА НА ВИМПЕЛІ

Ю. КОСАЧ

Я відкрив вікно в світанок: небо було бірюзове, день виходив сіверкий із-за сірої патини вулиць, але бриза, справжня бриза вдарила так хмільно, так раптово, що я не міг відмовитись від вилазки в моє романтичне минуле, в мою сувору, а проте таку прекрасну молодість і написати до тебе, далека Аллочко, цього листа, на листках, вирваних із нотатника:

„Де ти тепер, моя рідна, зоряна Аллочко? Де ти тепер із своїми нелагідними мріями про сторожкий захід, про рейди до вогневидого, мов жар-птах, Ріо де Жанейро, про мандрівки з фенікійцями й корсарами його величности короля Людовика?

Віталізм, так він був нашою основою світогляду. Недаремно один майстер стилю й критики, іноді кострубатої, іноді гострої, мов ланцет, писав про мої вірші, що в них чується передусім жага життя, шалена жага життя, а потім все інше. І недаремно я вибрав тебе, моя пракрасна Аллочко, трохи замріяну Равтенделяйн, трохи чарівну Ут, трохи Аталанту, що гонить по священних гаях із псами, з сагайдаком за плечима, по левадах із смарагдовою травою, так, вибрав я тебе подругою моїх романтичних вилазок. Бо ніхто так, як ми, не любив чарівности молодого, здивованого життя, а воно посміхалось до нас бірюзовими світанками, весновійними майстрами південних морів, сріблениими, мерехтливими екранами, що по них сходили до нас фільмові зорі, такі безпорадно наївні, такі до безмежжя обмежені в своїй дитячій радості з життя.

От, нехай промине цей день, і знов моє щодення заволочеться мряковиною сірих, турботних днів (ти казала колись, що в мене в такі дні гаснуть очі й нема в них тієї проміннοсти; а я ж від тебе її позичав, із твоїх очей, що мов безодня забутих, зачаклованих криниць).

Чому я відійшов від тебе в ніч, глуху ніч, де напевно не буде для мене ніяких Ельмових огнів, що так люб'язно, по-батьківському ведуть кораблі повз рафи й скелі?

Бо ти, зрештою, як і я, — ми були призначені до горіння. Ми горіли в жазі життя, як горить степова суха трава в час пожежі, до тла, навіть не залишаючи попелу, бо його згодом підіймає на своїх крилах вітер і розносить далеко, сіючи сіре шкамаття його по балках і взгір'ях.

Які ці дні наші інші від тих-святкових!

Загриміли гармати, поповзли танки, підбились у хрустальні, голубині високості літаки. І твоє місто, золоте місто осени, стало знечев'я сірим, нашошореним, припало до землі, немов заляканий вовк, шкірячи ікли. Ляборатορії припинили працю і ти прекрасна Равтенделяйн, мусіла одягнути хустину та кожуха, взяти саночки та йти десятки кілометрів у валці з мішочками, добуваючи на непевних ночівлях, по селах, у недовірливих селян хліб, горох, пшоно. Або вистоювати годинами на морозі, тупцюючи ногами в лихих черевиках, у черзі за водою. Або міняти шмаття на „стакани" борошна й кислі огірки. Все на те, щоб не прийти додому й не застати голодних ротів безпорадної матері, малих братів і хворого, зжовклого від сердування й немочі вітчима.

Ось де здійснялись твої пророкування про добу „страдальництва". Пам'ятаєш, як мріяла ти про виправу в полярний круг, де на кризі, у шатрі, засипаному сніговою заметіллю, ти б могла варити юшку з консервів відрізаному від світу колективові наукової експедиції. Не треба було полярного круга й Арктики, епос страдальництва, скорбноматеринства, сказала б ти, патетично продеклямували на майданах і вулицях міст нашої батьківщини.

І коли ми вдруге побачилися з тобою, десь на якійсь вузловій станції, коли я ледве пізнав в обличчі під хустинкою мою далеку, зоряну Аллочку, тільки посміх твій, що зірвався пташиною з кутків уст, нагадав мені тебе, а ти мені сказала:

— Я не вірю, щоб наше покоління зазнало ще колинебудь погідних днів. Наше покоління засуджене на суворість...

І очі твої погасли, і були сумовиті, й тобі хотілось заплакати. Бо такі далекі видались наші виправи байдаркою, коли ми лежали, поклавши весла, горілиць, проти божевільного сонця, такого ж шаленого, як і ми, і бризки хвилі, стаючи із волошкових, темносиніх, таємничих прозорими і голубиними, цілували наші обличчя...

Ні, наша мрія ніколи не вмирала. Вона тільки стала дійсністю й може тому тобі так хотілось плакати на тій станції, що ти все ж таки надто крихка для цієї суворої дійсности. Бо ти, все ж таки, маленька, замріяна жіночка, моя зоряна Аллочко, й ти ніколи не можеш повірити в те, що на камені таки розцвітають огненні троянди.

Ні, ми щасливі! Ми мусимо бути таки радісні з похмурого поліття, що в ньому треба жити, головне це — треба! І ти зо своїм „страдальництвом" і я з моїм непоправним „мрійництвом", що мені завжди наказує жити наоспіх, горіти ввесь час, для завтрішнього дня.

Наші вимпели цвітуть, Аллочко. Вони цвітуть веселкою, дугасто. Іди в заметіль, у хуґу, із твоїми саночками, за „стаканами" борошна. Іди, бо так треба, щоб не знітились, не вигоріли до решти наші криниці мрій.

Ти стоїш на пероні станції, поміж вояками, мішочниками, сірими, схожими на черв'яків людьми, і махаєш мені рукою. Потяг відходить у ніч і ти змахуєш непрохану сльозу. Мій потяг відходить у далечінь, але й на ньому мають дугасті прапори.

Я так вірю в життя, як вірю в тебе, в непереможну снагу твоєї дрібної, крихкої істотки, загубленої серед снігів. Я знаю, що ти, як і тисячі таких, як ти, призначена ще до великих речей. Я знаю, що після студіні приходить відлига й весновії. Я знаю, що тоді бруньчать щиголля й дзвенять провесни струми рвучкі. І я запишу в своєму нотатнику, Аллочко: „ніяких поглядів у минуле, тільки в і р н і с т ь, вірність завтрішньому, рахманному, голубиному. І на наших вимпелах хвиля полоще райдугові кольори"...

Аллочко, не питай мене про завтра. Я зажмурюю очі, бо мене сліпить бірюзовий світанок, розквітши у грозах".

ФАБРИКА

Територія фабрики „Літ" тягнеться десять кілометрів. Вона займає головний, фабричний будинок, побіч будинки, літунські майдани й ляґри. Виповзують рейки, по яких зі свистом проїжджають ваґонетки з-під дверей головного будинку фабрики.

Фабрика продукує частини літаків. Навантажені ваґонетки, одна за одною, висуваються з галі й швидко в'їжджають у закрут, зникають за стіною синього лісу, поки не опиняться в просторому забудуванні. Там інженери складають з доставлених частин літаки.

Інжинер Віґр, в якого повні губи й чорні, довгі вії, складає з шрубок мотор. У велику продіравлену в круглі вирізи частину з маси металю вшрубовує мотор і прикріпляє його до тулуба літака. Інженер Віґр посміхається, коли приходять до нього молоді літуни, вони віддають йому почесть і приймають новий літак до пробного льоту. Літак піднімається вгору, — інженер стежить за його льотом, а літуни махають йому з висоти прапорцями.

Так живе фабрика „Літ". Вона гуде, обснована димами, оточена лісами, вибухає свистом, протяглими голосами сирен, а вночі, затемнена, наче змовкає — шум лісу ковтає її притихлий гомін.

Фабрика працює... У вирі міліона коліс чути безугавний клекіт. Іде ніч. На скляні піддашшя й вікна спадають заслони. Тисячі голів похилені над машинами. Ця нова ніч підвищить знову продукцію заліза й сталі.

Ігор... Українець посеред чотирнадцятьох націй світу й чотирнадцятьох тисях робітників у фабриці. Кинув його сюди не примус, а охота йти у світ. Його обличчя ніби мало на собі пелюстки якогось рожевого квіту. Високе чоло, як білий папірець — гладеньке. Ніс рівний, з неспокійними ніздрями, а в усміху рівними доріжками пробігають зуби.

Ігор іде між машини. Чотириста машин у русі. Поміж машинами проїжджають візки. Ними керують дівчата. Вони привозять з магазинів матеріял до обрібки.

Отже, проходить з візком Ірина. Вона в червоній блюзці з короткими рукавами — вимахує до русявого француза. Її візок спиняється при його машині.

— Добрий день! Як іде тобі праця, Ірино?

— Добре!

Вона знімає з візка матеріял і стоїть поруч з французом.

— Підемо сьогодні в кіно?

— Підемо.

Чути свист Ірини, вже в дверях галі.

Призмові піддашшя миґтять світлами.

Іде повз Ігоря галицька дівчина й питається його, коли він поїде додому на відпустку.

— Незадовго! Відповідає Ігор. — На Різдвяні свята...

— Додому... —

Шепче він сам до себе. І протискається крізь проступи, між натовпом робітників, переходить до сусідньої галі й у коридорі затримується при відчиненому вікні. Його грудям бракує повітря. Так душно! Піт зрошує чоло. Трошечки повітря хочеться йому вдихнути, щоб освіжитися. Відхиляє другу половину вікна, ніздрі йому лоскоче нічний холод і, вдивившись у небо, — спостерігає зорю! Одна за одною мерехтять вони — так само, як там у далекій батьківщині... — і Ігор посилає привіт комусь далекому... І вертається в свою галю. Пускає мотор.

Незадовго зійде сонце. На руки робітників впаде світло дня.

Ігор спинив свою машину. Віддав готову, закінчену річ майстрові. Іде до одягальні; переодягається з робітничого одягу в сіре вбрання і виходить головними дверима фабрики.

Вже день. Ціла фабрична оселя застигла у лісах. Сітки дротів, сильно позв'язувані, творять склепіння, насипане землею й вистелене мохом. Ігор був нераз на цьому склепінні. Мох, вплетений між віконця сіток, творить зелено-сіру поверхню, що закриває фабрику. На насипах ростуть корчі й широколисті рослини.

З Ігорем зрівнюються товариші, що вертаються теж з нічної праці. Входять до ляґру. Тисячі ліжок одні за одними й одні над одними. Ігор лягає на своє ліжко під вікном.

Він дрімає. В голові клекотить фабрика. З рук висипалися коліщатка різної величини. Майстер згортає їх, мірить довжину проміру й щораз ближче присувається до Ігоря.

Ігор заснув. Його волосся розсипалося на малій подушці. На чоло каплинами виступив піт.

Йому сниться, що майстер стоїть з одним коліщатком проти нього й дивиться йому в вічі. Коліщатко блищить на його долоні. Майстер показує на промір.

— Ти погано зробив це коліщатко! І ввесь наклад коліщаток ти зіпсував? Щади матеріял!

Потім ішов він далечінню просторів і прийшов у хату до матері. Її темне волосся було мокре й спадало на плечі. Вона плела його в косу. На її обличчя падало полум'я з печі й червонило ліву щоку, високу шию й мінилося в очах. Очі великі, темні, як спілі вишні...

Пішов далеко — далеко. Бачив лани й високі колоски. — Вони спадали невидимо на землю. Це лани України. За ланами, за просторами, які тягнуться поза зруйнованими селами — виростають комини фабрик.

Сіть новітніх фабрик простягається, як невід, із срібних ниток. Дими затемнюють небо, поля України проковтують їх у себе. Кружевом на небі золоті дрібні цятки літаків, їх мелодійне гудіння лине понад селами. Ігор керує літаком, і бачить угорі пливкість неба, а внизу синю глибінь моря. Його літак крилами поре повітря — й Ігореві здається, що він упаде в море.

Ігор прокинувся. Він одягається і йде до кантини на обід. Їсть юшку, картоплю. моркву й шматок м'яса. Робітники їли поруч з ним.

— Лявораро! Лявораро!

Це італійці. Ігор скінчив обід і прямує з італійцями до їхнього ляґру. Ляґер італійців відділений від інших. Італійці привезли з собою годинники, черевики й матеріяли на вбрання. Можна б дещо виміняти, чи купити. Ігор сміється зі своєрідного, італійського одягу: довгі блюзи й вузькі штани та кольорові шалики або хустки на шиях — це їхня притаманність ноші. Засмаглість шкіри, веселість, мелодійний спів — оце вони самі.

Хлопці залюбки слухають італійського співу.

— Лявораро! Капіро! — гукає весело до них Ігор і відходить до свого ляґру.

Дивиться напроти з вікна й усміхається до дівчат. Вони з далеких, зайнятих просторів. Поміж ними й українки. Їхній ляґер і подвір'я загороджене колючим дротом. Їм нелегко бути тут, проте співають прекрасно.

Ігор, сперши руку на підвіконнику, дивиться на їхні обличчя й слухає вільного співу з замкненого ляґру.

Вже скоро настане вечір — і Ігор знає, що буде слухати цього співу до ночі... Аж поки прийде його година й він знову піде в фабрику.

П. Листянська.

ЩО ЧИТАЄМО

„ — Українізація Донбаса? Ето, ребята, не пройдьот! Будєтє українізувати — уйдут от вас інженери і рабочії, останується ваші шахти пустимі.

— Робітники — заспокоюю я його — не підуть, щодо інженерів — підростають і нові, нема чого боятись.

— Інженери нє хатят українізоваться, і нічево ви нє здєлаєтє...

Думаю: чому европейський інженер, що має далеко вищу кваліфікацію за російського, не замикається так у касту, як російський? Я кажу йому, що це рештки безглуздого російського барства.

— Да, совершенно вєрно. Ми — бари! — перебиває він, задоволено посміхаючись.

— Це не тільки барство, це свинство, це навіть хамство зневажати мову того народу, що серед нього ви працюєте!"

(Давидович-Антоненко — „Землею українською". Укр. В-во, Краків - Львів, 1942, стор. 162).

Книжка написана в 1929 році за доби т. зв. „українізації". У ній такі розділи: „Там, де тіні забутих днів", „Пороги", „Де когут піє на три держави" (репортаж з українсько-румунсько-польського пограниччя), „2 × 2 = 4?" (Якою мовою говорять найбільше у Варшаві, Берліні... і Києві?), „Рейки на драговині" (Про виїзди українських письменників на Полісся), „На шляху до легкої слави" (Про графоманів), „До Канева", і нарешті „Земля горить" (про Донбас).

„Землею українською" — це книга репортажів, автор оповідає про свої зустрічі і враження з мандрів по батьківщині. І цікаво, що багато його спостережень не втратили своєї актуальности ще й досьогодні, ось як наведена цитата-проблема: „Чи може бути інженер-русотяп на Україні інженером?" „Чи може росіянка, яка не вміє слова по-українському, вчити в українській школі українських дітей української мови?" (стор. 12) „Чи це не куріоз, що в столиці України найбільше розмовляють по-російському?" (стор. 59) і т. інше.

Книжку варто уважно прочитати. Поділіться з нами Вашими зауваженнями, Читачі! *(вук)*

ОБОРОНА ♥♥♥♥♥ БЕЗБОРОННИХ

Великий тяговий віз, навантажений по сам верх дровами, їде вулицею під гору. Кінь-кістяк ледве дише, пристає раз-у-раз, а погонич періщить його батогом, аж темні смуги виступають на шкірі.

— Чоловіче, змилосердися над слабою твариною, дай йому хоч на часок спочити" — благаю.

Погана лайка мені у відповідь, а сумні — безмежно сумні очі коня дивляться на мене не то з докором, не то з подякою за мою, хоч і безуспішну, оборону.

Три хлопці-підлітки зладили собі луки і, засівши за тином, пускають стріли у стадо голубів, що безжурно літають понад хатою. Час від часу, котрийсь з них злопоче крилами й падає влучений на дах. А хлопці регочуться з утіхи.

А там мале виголодніле щеня шукає в смітті для себе їжі, але й тієї шкодував йому господар: штовхнув твердим чоботом і проганяє з подвір'я нещасне собача, а за ним навздогін діти з криком і камінням.

Де не глянь — людина безсердечна супроти меншого брата, свого приятеля й помічника в праці.

Тут у нас.

Та не так воно заграницею в інших краях. Ось, наприклад, у Франції в її столиці Парижі. Ідеш вулицями і дивуєшся, яку свободу мають там собаки — ходять без намордників, без мотузків. Хіба якийсь більш рвучкий тримається свого власника, але це для його власної безпеки серед шаленої їзди авт. Але й тут проявляється ніжна дбайливість і опіка, якою французи оточують своїх малих друзів. Ось образок з вулиці: Авта зі швидкістю 80 км. на годину пролітають, мов птахи. Та ось по середині їздні два песюки граються безжурно. Здається, ось — ось жде їх смерть під колесами. Та ні! усі авта, наче на команду, затримуються в своєму розгоні. Лунають сигнали, песюки втікають, і авта, мов нічого й не було, їдуть далі.

У Парижі є також „собачий цвинтар". Може хто й назве це смішною чудасією, а це тільки прояв признання по смерти вірному товаришеві за життя. Та і чудний це цвинтар! При вході пам'ятник славного пса Баррі. Жив він у минулому столітті на горі св. Бернарда в Альпах в манастирі серед монахів і помагав їм рятувати заблуканих серед снігових метелиць. Відгрібав їх з-під снігу, огрівав власним тілом і заносив на хребті до манастиря, або звідти приводив допомогу. Сорока людям врятував життя, а на дванадцятому році своєї вірної жертвенної служби згинув з руки сорок першої. Одної буряної ночі вибрався Баррі, як звичайно, на мандрівку і натрапив на засипаного снігом вояка. Вивів його зі смертельного отупіння, обтулив, огрів, а тоді вояк вихопив шаблю і забив свого спасителя.

На паризькому „собачому цвинтарі" лежать сотки, незнаних світові, але таких, що залишили по собі вдячну добру пам'ять в душах своїх приятелів — людей. На кожній могилці табличка з іменем покійника, іноді кілька слів похвали, як ось така: „Не крав, не говорив неправди, не позичав і поза очі не обмовляв".

В Бельгії великі опаслі коні з широкими, як тарілки, копитами тягнуть тягарові вози, нераз і дуже важкі. Та ще не трапилось, щоб візник підніс на них батіг. Якщо їм дорога не під силу, то він сам, а то й прохожі підіпруть віз і поможуть коням рушити з місця.

В Англії для звірят є швидка допомога, по вулицях міст пійла з водою для мучених літом, спрагою — собак, захисти для бездомних, шпиталі згідно зі всіми вимогами гігієни. Із захистів можна собі взяти пса чи кота до приватного дому, але наперед треба підписати заяву про добре поведення зі звірятком. Така заява не пусті слова, бо час від часу приходить з уряду до дому контроля. Різники й пекарі мають завжди там приготовану їжу для безпритульних псів і котів, а в час непогоди чи стужі кожен англієць вважає своїм обов'язком впустити до хати пса чи кота, що затримався на його порозі.

В Німеччині приязно й милосердно відносяться до звірят. Є там прегарний звичай: з початком літа або й на весну улаштовують „свято свободи". Молодь, діти зі своїми учителями виїжджають за місто в ліси, гаї і випускають на волю пташок, яких протягом зими тримали в клітках.

А у Відні по великій світовій війні 1918 р. виставлено на так званій „площі героїв" побіч пам'ятника для вояків — другий для німих учасників і жертв війни. Таким чином висловлено прилюдно признання й вдячність коням, псам, поштовим голубам, мулам, що нарівні з людьми несли тягар страшної різні.

Недавно в Америці в Рок Айленд у стейті Іллиноа побудовано пам'ятник „Найвірнішому псові Америки". Це був пес, який десять літ чекав свого пана перед брамою шпиталю. Пан давно помер і труну винесли іншими дверима, але пес все ще чекав, бо не міг повірити, що його пан не живе. Аж нарешті і сам по роках чекання упав трупом на порозі шпиталю.

В Протектораті Чех і Хорватії забороняє закон мандрівним штукарям показувати „штуки" з звірятами, а в дійсності муки ведмедів, собак чи птахів.

Японці не визнають різниці між людиною і іншими творами живої прирори. Подібно і всі народи, що визнають буддійську чи магометанську віру. Коли турецького посла в Берліні спитали недавно, які є закони охорони звірят в його батьківщині, він відповів з гордістю: „Туреччина не потребує для цього ніяких законів, бо турок звірятам кривди не зробить". І справді — в Туреччині тварина людей не боїться; цілі стада одудів, кань, орлів, і круків, собак і котів вільно гуляють в найближчому оточенні людини.

Так само діється і на далекій півночі. Шведський природознавець Бенгт Берг написав книжку з гарними світлинами про болотяну пташку слукву. На світлинах бачимо, як пташка спокійно дається взяти з гнізда, сідає на рамені людини і бере з його руки їжу для своїх малих.

Таке саме довір'я мають теж усі птахи до диких ляпляндців і самоїдів.

Орнітолог * Флерікке розказує таке: в північній Африці надибав він високо на дереві гніздо незнаного йому ще роду орла. Мурин, що виліз на дерево, знайшов у гнізді два яйця. Флерікке наказав їх вибрати, бо европейські природничі музеї не мали того рода яєць. Мурин зліз з дерева і подає вченому одно яйце.

— „А де ж друге? чи розбилося?" — питає орнітолог.

— Ні, залишилося в гнізді".

— „А чому ти його не приніс?"

На це здивований мурин відповів: „Якже було мені оба забирати? Адже орлам треба залишити одну дитину, а то було б їм дуже сумно".

— „Я був засоромлений, а водночас глибоко зворушений — закінчує своє оповідання Флерікке — бо побачив, що ті некультурні мурини в дечому етично вище стоять за декого з нас, культурних буцімто европейців".

В хаті бразилійського індіянина можна зустріти цілу громаду малп, з якими домашні поводяться з найбільшою сердешністю. Малі ці звірки туляться до ніг індіянок, як песики, або засипляють на їх колінах, мурликаючи, ніби коти. Тут і там проходжуються спокійно пишно барвисті папуги й тукани, або в'юнкий муравляр і тяжкотілий лінюх. В іншому місці знову годують курей для приємности, як у нас канарків, не споживаючи їх м'яса ані яєць... Мешканці одних островів на Великому океані тримають при хатах рід куріпок не для користи, а як милих товаришок людини.

Найвизначніші вчені, найшляхетніші серця великих духом людей, які колинебудь і денебудь жили на світі. завжди співчували звірятам і ставали в їх обороні. Вже в IV столітті перед Христом грецький філософ Біон заступався за жаб. В XIII столітті жив в Італії святий муж, Франціск з Ассижу, який так полюбив усяке боже створіння, що називав птахів й звірів своїми братами й сестрами і промовляв до них, як до людей.

Славний англійський маляр Гогарт вималював „Чотири сцени знущання над звірятами". А були вони представлені так яскраво й криваво, що зворушували глядачів до глибини і з того часу починається в Англії боротьба за поліпшення долі звірят.

Американський письменник Джек Лондон, автор повістей про міцну сувору людину, заснував клюб — товариство людей, які не можуть дивитися на тресуру й муки звірят по цирках й менажеріях. Кожний член клюбу зобов'язаний покинути цирк з хвилиною, коли на арені появляться звірята. Смішні вони у своїх смішних людських одягах, і глядачі сміються з них, але коли б побачили, скільки кривавих болючих знаків від батога чи гострого заліза криється під тими одягами, сміх завмер би їм на устах. Клюб Джек Лондона нараховує сьогодні сотки тисяч членів, поміж ними і багато дітей. Тверда суворість не має нічого спільного з жорстокістю. Навпаки, жорстока людина — це переважно — нікчемна людина водночас.

А чи читали ви вже прегарне оповідання нашого Івана Франка „Мій злочин"? В ньому великий письменник з жалем

* орнітолог — вчений, що досліджує життя птахів.

і докорами сумління згадує, як колись малим хлопцем запроторив у клітку дрібну невинну пташку.

Один з найбільших драматичних поетів Німеччини минулого століття Фридерик Геббель при кінці життя, коли стояв уже на верхів'ях слави, в прегарному вірші звеличав пам'ять пса, вірного друга, молодих літ. Родичі Геббля були бідні, мусіли заробляти на життя поза домом, тому й не могли самі припильнувати малого синка. На щастя, був дома пес, який і став нянькою й першим виховником хлопця. І поміж дитиною і псом зав'язалася сердечна дружба. Геббель не забув до смерти свого приятеля — може єдиного правдивого в житті — і через нього і до всіх звірят відносився приязно і висловлював ті почування нераз у своїх віршах. А той останній вірш, присвячений вірному товаришеві, починається і кінчається словами:

„Коли гляну в тьмаву долину моїх дитячих літ, встає з-поза могили переді мною разом зі спогадом про батька і матір, також спогад про одного пса..."

А вже ж хіба найгарячіше промовляє за меншими нашими братами й сестрами шведський лікар й письменник Аксель Мунте у своїй чудовій „Книжці зі Сан Мічелє". Багато разів я її читав, і все ще хочеться її читати. Прочитайте і ви її, як підростете, бо ця книжка це євангеліє любови, до всіх поневолених і слабих.

Книжка Аксель Мунте забезпечила вільний переліт через Італію міліонам пташні, яку раніш немилосердно вбивали. Дуче Муссоліні прочитавши „Книжку з Сан Мічелє" того самого дня видав декрет, яким суворо заборонив нищити птахів. І сьогодні фашистівська молодь дбайливо опікується громадами крилатих мандрівників, що сіли відпочивати в своїй мандрівці на італійській землі.

Будьте людяні в житті супроти безборонних!

Доброта до звірят — це брама, що веде до пізнання природи, а через неї до пізнання й любови Бога. Це теж одна з головних ознак правдивої культури людини й цілої нації.

Констянтина Малицька

Українці зацікавились справою добровільних протипожежних товариств уже в 80 рр. XIX століття. Доводить це — недавно відкритий рукопис гимну „Огневих сторожей", якого автор буковинський письменник та композитор Ізидор Воробкевич. В Галичині, під австрійським пануванням, організуються руханково-пожежні за формою „Соколи" й „Січі" Вони стають конструктивним чинником серед нашої суспільности й ведуть не лише протипожежну, але й національну роботу. Інж. Василь Нагірний засновує в 1894 р. перше сокільське гніздо у Львові. До першої світової війни існувало у Галичині біля 800 сокільських гнізд. 1900 р. організує др. Кирило Трильовський першу „Січ" у селі Завалю в Снятинщині. Число „Січей" зростає в 1914 р. до 1000. Молодь масово горнеться до тих товариств, вчиться у них карности і спортової справности, оберігає рідну землю перед польонізацією, яку вміло режисерували польські керівні кола й товариства. Сокільсько-січовий рух — це вияв постійного гону до національної організованости й вирощування духових та фізичних цінностей, свого народу. В тих організаціях працюють такі організатори, як проф. Іван Боберський та отаман Сень Ґорук. Бачимо прихильність до них громадянства. Так 1909 р. передає, як знаємо, Ол. Барвінський гимн свого приятеля, Воробкевича, товариству „Сокіл".

Під впливом міжнародного напруження діячі „Січей" і „Соколів" засновують стрілецькі товариства. Отже, величавий Здвиг 28. VII. 1914 р. був бойовим звітом молоді. Українське населення Львова із сльозами радости вітало січовиків, соколів (кільканадцять тисяч), біля 500 стрільців в одностроях та 200 пластунів.

Після невдачі визвольних змагань, Галичина дісталася в руки польських окупантів, пожежництвом займаються відтепер поляки. Вони дають опісля невелику свободу рухів у протипожежній ділянці організації „Луг".

За більшовицького панування пожежні відділи були ведені доволі хаотично й могли „почванитися" хіба своїми російськими написами „огнеопасно".

В нових обставинах можемо привести до ладу сільські та містечкові протипожежні пункти. Фахівці є. Хай постають всюди протипожежні відділи. У деяких пунктах бачимо ще авта з написами „Охотнічa страж огньова", „Віхер" і т. д. Час уже замінити їх новими. Бережіть народне майно перед вогнем і виконуйте свої обов'язки, як ваші попередники-предки з-перед 1914 р.

Юмт.

МИГЦЕМ ...

Добрий день, Ірино! Ти відкіля вертаєшся? Плащ перекривлений, шапка в руці, волосся розвіяне — билася з ким чи що?

— Здоров був, Юро, але не зачіпай мене, бо я дуже зла. Питаєшся, де була — трамваєм львівським їхала. Це підтверджує і мій зовнішній вигляд. А до цього всього ще сварки, що найспокійнішого виведуть з рівноваги. Всідає тобі такий молодий чоловік, розпихається ліктями, ногами копає, а ще при цьому лається на всю губу. Розуміється, голосно по-українському, щоб потім інші робили завваги про нашу культуру.

— Не дивуйся, Іро, тепер люди так роздражнені, що дрібниця допроваджує до голосної сварки.

— Так, я розумію — теперішнє життя, надшарпані нерви, але чому саме в трамваї виладовувати свій злий гумор, і це на своїх товаришах подорожі, і чому саме так часто спонукують ці авантюри наші люди, і чому...

— Ах, Іро, ти багато хочеш знати: „чому". Я не думаю боронити цього молодого чоловіка, як взагалі подібних історій, але мусиш визнати, що не лише наші проявляють тепер такий брак культури та брутальність.

— Ти, розуміється, хочеш, щоб я також визнала, що воєнний час має свої властиві права, а я однак буду обстоювати, що ми, саме ми, не можемо дозволити собі на те, що засвоювати від інших погані прикмети.

— Безумовно, признаю тобі слушність, Іро. Один, другий наш чоловік дозволить собі на некультурність а чужинці будуть вже говорити, що ми всі такі.

— Так, Юрку, в цім саме і заковика, що ми ніколи в запалі не здаємо собі справи, які наслідки для загалу може принести це, здавалося б, дрібне потягнення, а рідко одна людина може відповідати сама за себе. Звичайно, поведінка одиниці утотожнюється поведінкою цілого народу.

— Оце, бачиш, з козацького: один за всіх, всі за одного. А ми так любимо ходити одинцем — кожній „сам, собі сам".

— Бачиш, індивідуалізм, Юрку, непогана річ, коли є сконсолідований народ і визначна одиниця — провідник. Але нас впродовж віків старалися все обезголовити.

— Ти навіть не знаєш, Іро, скільки промахів ми б уникнули, коли б перед кожним своїм життєвим потягненням подумати, — які воно матиме наслідки для всіх...

— Це, просто, так, якби цей молодий чоловік, що сьогодні вчинив таку авантюру в трамваї, застановився, що робить, були б пасажири не робили злосливих завваг на тему нашої товариської оглади. Але він не думав, бо що ж його обходять „всі".

— Так воно і є. Сьогодні дрібна авантюра в трамваї — але що буде, як цього почуття відповідальности за загал забракне в поважнішому ділі?

О-ка.

ОЛІЙНИЧУК І.

Кого люблю?

Люблю я тих, що люблять труди
І в них знаходять щастя.
Не знаю тих, що з криком всюди
Будують те — що дасться.

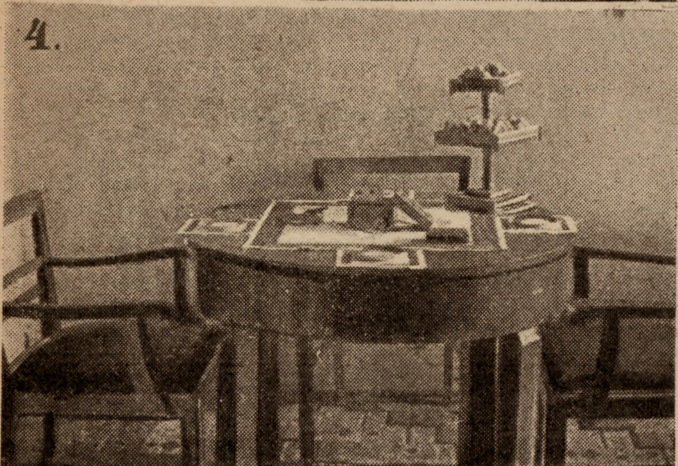
Люблю я тих, що хочуть жити
Життям твердим, суворим,
Що йдуть вперед з чолом відкритим
Скоряти землю й море.

наші школи

1.

2.

3.

4.

Ми є свідками досі небувалого в нас розвитку українського фахового шкільництва. Українські фахові школи ростуть, як гриби, по обидва боки Сяну і Збруча та нашого старого дідуся Дніпра - Славути. Наша молодь, зрозумівши вагу фахової освіти, горнеться до тих шкіл, щоб набути так потрібного нашому народові фахового знання: школи, як чувати, скрізь переповнені через береги. Та широкому громадянству мало відомо про ті наші школи. Киньмо ж побіжний погляд бодай на найближчі до нас.

Від минулого року фахова освіта в Галичині зробила стомилевий крок, але з усіх типів фахових шкіл попереду йдуть школи торговельні. В той час, як пишемо ці рядки, нараховується їх аж двадцять сім: Двадцять три нижчого ступеня (дворічні) і крім них чотири школи вищого типу (однорічні). В перших учиться коло шости з половиною тисячі нашої молоді обох полів, — у других коло 350 душ. Отже в найближчім часі будемо мати сім тисяч досвідчених торговельників, крім тих, що побирають торговельну науку по той бік Сяну в Ярославі, Грубешові і т. і.

Промислові й технічні школи маємо також двох типів: вищого і нижчого. До першого належать середня хемічна школа у Львові, також технічна у Львові та її філія у Дрогобичі. Ці школи є типом перехідним між школою середньою й вищою: вони дають можливість своїм абсольвентам або продовжувати дальшу науку у вищій школі, або самому стати на рівні ноги, як добре озброєному технікові. В хемічній школі є, напр., такі спеціальні підвідділи: хемічна агрономія, технологія ропи та фарбярство. До того ж типу шкіл належить і мистецька та музична школа у Львові. В тих усіх школах разом побирає науку понад півтори тисячі учнів та учениць.

Крім того маємо скрізь по краю тринадцять нижчих ремісничих шкіл, куди мають доступ наші юнаки по закінченні семи кляс народної школи. З тих найбільше є шкіл механічних — от як столярські, шлюсарські, електротехнічні, але серед них маємо і дві гарбарські (Львів і Станиславів) та друкарську школу (Станиславів). В цих школах учиться різного ремесла коло двох тисяч наших хлопців та дівчат.

А от і спеціяльно жіночі школи.

Їх також є два роди: — середні і вищого типу. Першого роду є десять шкіл: сім кравецьких, дві школи домашнього господарства і одна школа для виховниць дошкілля. До шкіл вищого типу (як давні ліцеальні) належать дві фахові школи: домашнього господарства у Станиславові та Школа суспільної опіки у Львові. До них приймають тільки дівчат по 18 роках.

Крім того все вже підготовлено до відкриття Дівочої кравецької школи вищого типу у Львові.

Ці школи мають для нас особливе значення. Такі, скажім, як школа суспільної опіки, маємо ми вперше. (До нас найближче колись були дві подібних: у Варшаві і Празі, але ми туди доступу не мали). До згаданих шкіл ходить понад 700 учениць.

Оце був би побіжний перелік найголовніших фахових українських шкіл в Галичині. Як бачимо, в перелічених п'ятидесяти п'ятьох школах вчиться коло дванадцяти тисяч нашої молоді, а як багато ще бажаючих лишилося поза їх стінами!

Очевидно, що перелічених шкіл ще дуже й дуже мало, як на наші потреби, можливості, так і на кількість бажаючих.

Одно лиш ясно видно: наш народ рушив уже з мертвої точки, на якій він досі стояв щодо фахової освіти. Наше громадянство всі сили напружує, щоб матеріяльно допомогти шкільній молоді. Тож можемо надіятися на світле завтра.

Але про одно не повинні ми забувати всі разом: фахова освіта не сміє знижувати інтелектуального і морального рівня нашої молоді! Поза своїми фаховими знаннями мусить вона досягнути у своїх школах і якнайвищого ступеня інтеліґентности, а понад своїми безпосередніми й особистими інтересами нехай навчиться мати інтереси нашої національної спільноти!

Про перше мають подбати учителі в школах, а про друге ні на хвилину не сміє забувати сім'я і школа — ціле українське громадянство — разом!

В. Андр.

СВІТЛИНИ ФАХОВИХ ШКІЛ У ЛЬВОВІ

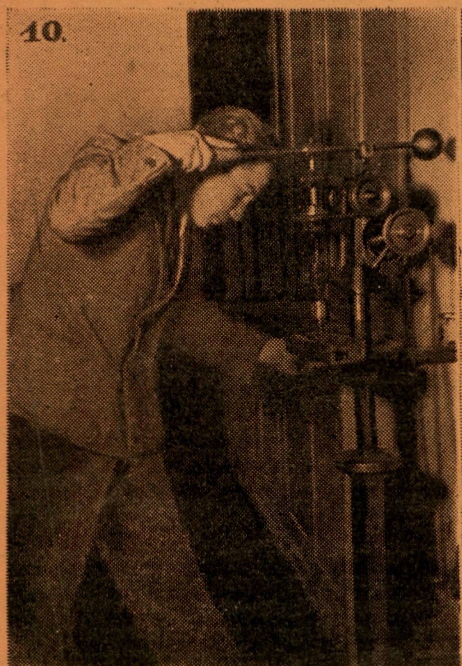
1, 2, 3 Мистецька школа, 4. Дівоча промислова школа, 5, 6. Торговельна школа, 7. Хемічна школа, 8. Годинникарська школа, 9. Гарбарська школа, 10. Промислова школа металістів. *Фото В. Пронь.*

9.

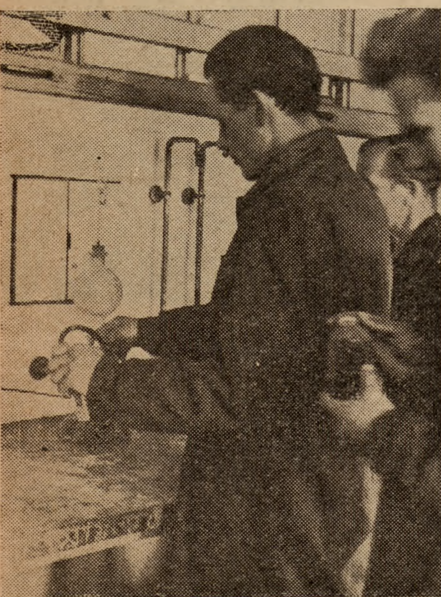

7.

10.

8.

В хемічній школі

Осінній ранок. З густої мряки зачинають виринати сірі маси кам'яниць. Місто починає будитися до життя — з шумом приносяться перші трамваї, самоходи й вози; через вулицю перебігають перші перехожі, поспішаючи до праці. Дедалі починає показуватися на вулиці щораз більше молодих людей з бадьорими обличчями з книжками під пахвою — це учні. Ось двоє з них — шапка з фантазією набакир — звертають на Зиґмунтівську і ось вони вже перед величним будинком ч. 17; не нагадує цей будинок типової школи з характеристичними городчиками попереду, з великою вивіскою над вхідовою брамою в центрі — ні, це — звичайна сіра кам'яниця зі звичайнісінькою брамою — в'їздом і невеликими написами на ній: „Народна Школа", Технічна школа", „Хемічна школа". Проходять через цю браму малі діти з вселюдної школи, поважні „панове техніки", ну і врешті — майбутні визначні хеміки. Хто хотів би перший раз прийти до хемічної школи, мусів би обов'язково взяти з собою компас, бо легко заблудити. Може трапитися пригода: ідете, наприклад, з доброю думкою послухати якогось цікавого викладу про атоми, а опинюєтеся в клясі, де учитель старається всякими способами пояснити учням, що 2 + 2 = 4. Тож краще, щоб не було таких прикрих непорозумінь, іти так: з брами направо, тоді по дерев'яних (вже дуже стертих) сходах знов направо, ще раз направо, тоді наліво і вкінці — якщо хочете до першого курсу — ще раз направо. А тут дуже весело. Учні сходяться до кляс. Приємно дивитися, як гуцулочки в гарних кожушках маршують до школи. А їх тепер тут багато! Взагалі кількість учнів дуже зросла. Минулого року були лиш два відділи підготовчої кляси, а тепер самої молодшої підготовчої — три, а є ще старша підготовча, дві кляси першого курсу та дві кляси другого, що вчиться пополудні. В кожній клясі багато більше учнів, як було минулого року — тепер у нас гамірно й тіснувато. — Ще недавно доводилось учням зводити між собою боротьбу за крісла; та „кріслова кампанія" врешті скінчилася, коли вмішалася до неї дирекція й доставила відповідну кількість крісел дивовижної форми й розмірів. В своєму роді це оригінально і ми з цього вдоволені.

З початку року ми також не мали власного дзвінка, але тепер аж три скликують на науку: великий суворий дзвін технічної школи, дзвінок народної школи і наш наймиліший дзвіночок, що міститься над дверима кожної кляси. Наші симпатії до цього дуже змінні. Коли сповіщає нам початок якоїсь цікавої лекції, любимо його дуже й радо слухаємо; коли ж заповідає годину, на якій професор потягне нас непідготованих до відповіди, видається нам найприкрішим дзвінком у світі.

II.

А на перерві виходимо на балькон від подвір'я і любуємося останнім сонячним промінням, що ще час від часу змилосердиться й загляне у наш куток. На подвір'ї бавиться дітвора народної школи — крикливі створіння. З другого боку стоять з мінами дорослих панів, з поблажливими усмішками учні технічної школи; часто вони співають, тоді маємо гарні безплатні концерти.

Тоді можна почути перестрашений голос: „Товаришки, хто ще з фізики не був питаний?

І розпачлива відповідь бренить:

— О, Господи, я напевно буду нині питана, а поняття зеленого не маю — „баняк" певний.

— „Е, що то — „учень без двійки, як вояк без кріса" — потішає котрийсь із товаришів. Та в тій хвилині робиться всім гаряче, бо до кляси входить професор, поважний та рішучий, а його великі окуляри на носі не віщують добра.

— Молитва.

Далі хвилина спокою, наче перед бурею, і з течки професора висувається добре всім знайомий зшиток з темносиній обгортці. Всі слідкують за обертаними картками — на кого впаде вибір. І ось він падає. Нещасна жертва встає, підходить до таблиці.

— Розкажіть про ґіроскоп.

Тиша. Чути лиш перегортання зшитків.

— Ґіроскоп, ґіроскоп, ага — ґіроскоп.

— Галю, та ж то про фуркальце, ну, кажи — швидко підказує Стефа.

Перевірка знань іде зі змінним щастям — одним краще йде, другим гірше. Та врешті професор переходить до викладу нового матеріялу — тоді тиша, тоді увага...

Або перед годиною української літератури:

— Героїчна епопея... скажи швидше, що таке героїчна епопея?

— Ану, швидко мені про „Неофіти" Шевченкові — яка там провідна думка?

III.

Але в школі при Зиґмунтівській вулиці нема ляораторії, точніше — є дуже маленька, дитяча, не для майбутніх хеміків. Підготовчим клясам більшої не треба, бо вони тільки підготовчі, але перший і другий курс нею задоволитися ніяк не можуть. Вони відбувають свої хемічні вправи що другий день у давньому ІРТ-і при вул. Сакраменток ч. 10. Входимо до неї дверима з білими матовими шибами. За ними тягнеться довгий коридор, по лівому боці якого великі вікна виходять на подвір'я, по правому — двері провадять до ляораторії, а по обох боках — лівому й правому — стоять засклені шафи з безліччю пляшечок з різними речовинами, які тільки хемікам відомі. Щоб одну таку шафу оглянути, треба б цілого дня. Лишаємо тут свої плащі і входимо до ляобораторійної залі. Сідаємо на свої місця біля столів. Деякі учні вже мають ляобораторійні плащі; одні чорні; другі сині; Соня має білий. Перший раз товариші сміялися з її плаща й з неї; казали одні, що вона виглядає, як лікар, інші — як пекар, але вона хоче виглядати лише як хемік, і тому швиденько береться до роботи. На столі лежить зшиток, в якому вона записує хемічні реакції — це „ляобораторійний щоденник". Ще недавно ми з тривогою й недовір'ям споглядали на пробівки, стативи, фільтри й пляшечки з реактивами, але тепер з тим усім освоїлися й дуже любимо аналітичну хемію. Ще не почалась година, і учні, зібравшись гуртами, провадять жваві дискусії.

— Бачите, — чується з одного гуртка — і знову ці два електрони тут перешкоджають; здавалося, вже все було ясно, але електронів рішуче забагато.

— „Ні, не забагато, вони десь мають своє місце" — відповідає інший учень — „а — а! зараз, зараз, ану ще раз перечислім та додаймо цих два електрони... ну, ось і все добре".

А біля таблиці знов чути: „А візьми но дві молекулі..."

І враз увагу всіх приковує вигук:

— Дивіться, дивіться — тріюмфує один з учнів, тримаючи пробівку з синьою рідиною.

— Це так гарно вдалося мені одержати берлінську синь...

Та ось дзвінок, входить професор, починається праця. Учні бігають по залі, шукаючи потрібних кислот, вливають їх до пробівок, доливають інших, підгрівають. Довірений пана професора учень Славко стоїть у дверях малої кімнати, „святині хемії", в якій стоять посудини з усякими катіонами, розливає їх до пробівок і дає всім, що стоять рядочком біля дверей.

Та ось у першій залі зчинився шум. То Соня попеклася, бо експеримент їй не вдався: пробівка при швидкій реакції розігрілася й Соня попекла собі пальці, а при тому наробила стільки диму, що аж сиво. Надя знову має повні очі сліз, бо понюхала амоняку, а котрийсь товариш зробив таку квасну міну й так немилосердно скривився, що аж смішно. Цей знову занадто наблизив свій ніс до H_2S.

Словом, праця кипить, як у пеклі смола. Вона йшла б швидше, як би не треба було ходити за відчинниками, яких

у нас брак, бо ж кожний знає, що тепер час воєнний. А знайшовши відчинник, сядеш та й „відкриваєш", що там намішано в тій пробівці. „Відкриваєш" і сяк і так і ніяк не виходить. Ідеш з сумною міною до професора, а він лише подивиться й ані півсловечка не скаже, ідеш на своє місце й далі „відкриваєш". Доллєш якоїсь речовини — витворився чорний осад, і ніяк не можеш відгадати, що це може бути. Треба йти до „форцера" — може щось порадить (і на пробах це можливе, але, як доведеться здавати кольоквій, то вже гірше, бо професор питає кожного зокрема, і то аж у третій кімнаті).

А коли „відкриєш", що за втіха, що за радість! Одне до другого кричить: „Стефа, я відкрила Pb". Там далі чути голос: „Я відкрив As п'ятивалентне".

Чуються при тому притишені розмови, сміхи задоволення, сичіння пальників. Мається враження, що ми опинилися в мурашнику серед працьовитих мурашок. За годину — дві можна оглядати результати праці: в стативах стоять рядочком пробівки з усякими осадами й кольоровими розчинами, — рожевий розчин Чуґаєва, синій — синь берлінська, яскраво-червоний із заліза, врешті ясножовтий — з оливом, чорний — з живим сріблом і багато білих. Непомітно минають години: професор радить кінчати реакції, — вже 10,30.

— Чи встигнемо ще зайти пішки?

Тепер поспішаємо до теоротичних викладів до школи при Зиґмунтівській. Приходимо ще перед дзвінком. Дехто береться до снідання, інші повторюють завдане. Клясовий війт поважним повільним голосом оголошує, що час принести гроші для контрольних зшитків. Наші соловейки — Ірка й Муха — співають тужливих пісень. Дві нерозлучні Марійки, як звичайно, сваряться. Тут також творяться багатовартісні поезії такого зразка:

„Наша кляса є морова:
Хлопці гарні, що аж страх,
Про дівчат як лиш згадаю,
То бере мене вже жах".

„Любо, знаєш, ми мусимо заждати на нашого редактора, бо вже треба, щоб газетка висіла, а його нема".

— „Я нічого не маю проти того, щоб його побачити" — весело викрикує Люба.

Редактор — учень з другого курсу, що приходить щойно о другій год., бо тоді починається друга зміна і наука другого курсу. Стінну газетку видає читальня, що повстала з ініціятиви першого й другого курсу. Вона має різні гуртки, але сама ще дуже молоденька, багато ще в ній тільки намічено здійснити.

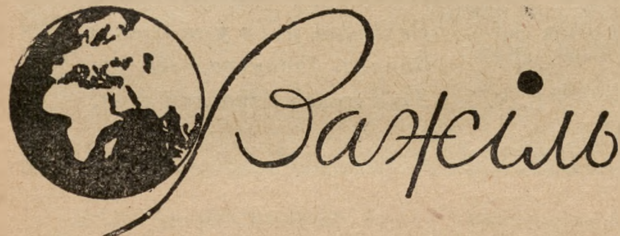
А раз на тиждень відбуваються ввечері від 5 — 8 год. технічні рисунки. Дні тепер коротші й наука починається смерком. Перед годиною всі розкладають свої знаряддя, немов справжні інженери. Стук моделів, лоскіт ліній і прикладниць розходиться по клясі.

— Лідо, чи в тебе виміри добрі, що тепер будеш робити?! — питає сусідка.

— Дуню, дай ґумку!

Так минають три години, наче батогом тріснув. А потім поворот до дому — темно й непривітно, але що робити — ночувати в школі не будемо, тож рушаємо сміло в путь.

Задумуємося частенько над тим, до чого допровадить нас ця школа, і радіємо, що скоро досягнемо мети, про яку мріяли багато в минулі роки; ми станемо самостійними повновартісними працівниками, що віддячать своєму народові корисною працею за ті жертви, які він для нас тепер кладе. Перед нами велика майбутність, великі можливості праці на користь, як свою, так і своєї організованої спільноти — тож не лякаймося труднощів, не жалуймо сил! *(А + Б)*

На східному березі о. Сицилії в Середземному морі колись було місто Сиракузи — найбільше і найбагатше місто на острові і одне з найвеличніших міст Греції. В період розквіту в ньому нараховувалося до 500.000 мешканців, багато розкішних храмів і громадських будинків. Це був центр культурного та наукового життя тієї доби. Колись незалежна грецька держава, Сиракузи були завойовані Римом і перетворені на Римську колонію.

В третьому столітті перед Р. Х. Рим вів війну з Картагіною. Знаменитий картагінський полководець ГАНІБАЛ завдав Римові нищівного удару при Каннах. Скориставшись з цього, Сиракузи повстали проти римського панування і вирішили повернути свою незалежність.

Але оправившись від поразок, завданих Ганібалом, римляни з полководцем Клявдієм Марцелом на чолі в 214 році до Р. Х. знову підійшли під стіни Сиракуз.

Місто лежало на самому березі моря, з усіх боків обнесене високим камінним муром. Римляни оточили місто, і почався штурм міських стін стінобитним знаряддям.

Але тут на римлян чекало щось несподіване, небачене досі і незнане: з величезних важелів, що височіли над муром, раптом над головами приголомшених римлян почали простягатися якісь гаки, залізні лапи, помацки... Вони хапали римські стінобитні машини і скидали їх у море, перекидали і розбивали кораблі, що підійшли близько до берега. Величезні колоди і камінні брили, такі важкі, що людські руки неспроможні були не тільки кинути їх, але й підняти, летіли на римлян, спустошуючи їхні лави. З навколишніх горбів римляни бачили, як з міста наводили на їхні кораблі дзеркала, що яскраво блищали на сонці, і кораблі несподівано, самі собою, займалися і гинули.

Серед римлян почалася паніка. В усьому тому вони вбачали щось надприродне, бачили втручання якоїсь вищої сили.

Два роки тривала облога Сиракуз римлянами. Населення міста, натхнене генієм Архімеда, твердо відстоювало свою незалежність, але нарешті римлянам удалося зламати опір, і Сиракузи були взяті в 212 році до Р. Х.

Клявдій Марцел, розуміючи всю велич Архімедового розуму і все значення його хисту, наказав своїм воякам берегти старця. Але римляни не знали його з лиця. Вдершись до міста, вони жорстоко мстились сиракузянам на довгий опір, грабуючи та вбиваючи всіх, хто потрапляв їм під руку.

75-літній Архімед сидів у саду, заглиблений у математичні розрахунки і креслив на піску геометричні фігури. Угледівши вояка з мечем, він злякався, що той перешкодить йому, і крикнув:

— Розбий голову, але не займай моїх фігур!

У відповідь на це римлянин ударив його мечем у голову.

Марцел, засмучений убивством Архімеда всупереч його наказові, звелів поховати його з почестями і спорудити на його могилі пам'ятника у вигляді кулі — символа безмежної гармонії — з циліндром. Це бажання самого Архімеда, висловлене ним ще за життя.

Про життя цього найталановитішого механіка, математика і фізика до нас дійшли дуже скупі відомості. Архімед народився в 287 році до Р. Х. в Сиракузах. Батько його був астрономом. Все своє життя Архімед віддав служінню науці і обороні рідного міста, його незалежності і культури.

З усіх наукових праць Архімедових до нас дійшли тільки деякі з його трактатів, але й цього цілком досить, щоб оцінити все значення праць цього першого стародавнього математика. Він перший зв'язав математику з іншими науками — фізикою, астрономією, механікою і статикою. Він перший визначив об'єм і поверхню кулі, циліндра і конуса. Він дав нам числовий вираз для „π" — відношення кола до його діаметра, закон про рівновагу важелів, про центр ваги і багато інших. Йому приписують до сорока винаходів у галузі практичної механіки — різні машини, важелі, блоки і гвинти. Гвинти Архімеда досі застосовуються в авто- і кораблебудівництві.

Загальновідомий і закон Архімеда про вагу тіла зануреного в рідину. Збереглося оповідання про те, що цар сиракузький дав Архімедові золотий вінець і звелів визначити, не ламаючи речі, чи не втаїв ювелір якусь частку золота, підмішавши натомісць трохи срібла.

Довго міркував Архімед, як розв'язати це завдання. Якось трапилося йому купатися в ванні, і він помітив, що його тіло, занурене в воду, немов би стає легшим. Йому враз впало на думку, що зваживши вінець у воді й у повітрі, а також зваживши витіснену тим вінцем воду в посудині, він вирішить завдання. Кажуть, що Архімед так зрадів, що вискочив з ванни і, забувши вдягнутися, вибіг на вулицю з криком:

— Еврека! Еврека! (Знайшов!).

Він також розробив досконало теорію важелів. Він висловив думку, що довгим важелем можна підіймати величезну вагу. Зробивши потрібні математичні розрахунки, він гордо сказав:

— Дай тільки мені точку опору, і я зрушу Землю!

М. Туркало.

ЧИ ТИ ЗНАЄШ?

1. ЩО ЗНАЧАТЬ НАЗВИ МІСТ: ЙОКОГАМА, НОГАСАКІ, ТОКІО?

На головному острові Японії — Гондо, або Ніппон (по-китайськи це значить — країна сходячого сонця) лежать міста: Токіо та Йокогама. Перше з них у старовині звалось Кседо — Водна брама. Тепер звуть його Токіо — східна столиця. „Йокогама значить стільки, що поперечний берег“, а Ногасакі, — розташоване на острові Кію-Шінг значить довгий вал.

2. ЩО ТАКЕ СЯЖЕНЬ?

Ще досі мірять дрова в лісі сажнями, а перед впровадженням нової системи мір сажня вживали загально як міри довжини; це приблизно 9—10 стіп, бо така са́ме віддаль між кінцями середущих пальців рук, випрямлених в протилежні боки. Сяжень дров був звичайно 6 стіп завдовжки і завширшки, але об'єм його бував дуже різний, — це залежало від того, які завбільшки були поліна.

3. ЩО ЗНАЧИТЬ СЛОВО „МОДА“?

Слово „мода“ — латинського походження, але до нас прийшло з Франції. Modus — це спосіб. Коли француз каже „à la mode“, розуміє це як підпорядкування в поведінці і способі вбирання смакові даної доби. Слово „мода“ має різні відтінки значення; у нас його значення зосереджується в тому, що визнаємо, як гарну, нововведену форму одягу; одягатися по-модному — значить одягатися згідно з смаком доби.

4. ПРО ТЕ, ЩО СТАРОДАВНІ ГРЕКИ НЕ ЗНАЛИ ПІДКІВ.

Підкови були знані в старовину. Вже римська кіннота уживала підків, але прикріплювала їх до копита ремінцями.

5. ...що одна хвилина — це 0.1 секунди, бо саме стільки треба часу, щоб заплющити очі. Вибух 1 кілограма динаміту триває 0.01 сек., отже одну десяту хвилини. Швидкість грому ще більша, бо 0.00005 сек.

6. ...чому серединою ріки вода пливе швидше, як при берегах? Кожний, хто пливе човном, використовує це явище, бо вода серединою ріки пливе швидше, як при берегах. Причиною цього явища є збільшення опору тертя, що його вода мусить перемогти. Він при берегах куди більший, як на середині ріки. Передовсім ріки з плоскими берегами мають по середині рвучку течію, а при берегах повільну. Вода при берегах мусить поборювати великий опір тертя, тому і швидкість її маліє.

7. ШИРЯКОВИЙ КУРС

В 8 числі „Дороги“ за серпень помістили ми статейку під заг. „Даймо українській молоді крила“, про значення ширякового спорту. Тепер довідуємось, що небаром відбудеться в Німеччині біля Бресляв ширяковий курс для молодих українців. Інформацій в цій справі вділяє п. Володимир Мацьків, Львів, Бескіденштрассе 14.

Б. К.

ГЕРАСЬ СОКОЛЕНКО

ДОБА

Душа горить новою ерою,
Західний ритм у ній росте.
З-за гір блакититься кавалерія
Летить, грохочучи, у степ.

Окутавшись у синє мариво,
Тремтить від жаху далечінь.
А навкруги цвітуть пожарами
Вогні палаючих мечів.

Крилаті коні чешуть гривами
І мчить на віжках вітрогрань,
Холодний піт з них пада зливами
На землю, стомлену від ран.

І зорі-іскри під копитами
Злітають, дзвонячи в імлу,
І аж за горами розритими
Я чую відгук грізних лун.

Душа горить новою ерою,
Західний ритм у ній росте.
Вперед, блакитна кавалеріє,
Тебе чекає спраглий степ!

З нашого життя

МОЛОДЬ ЛИСЕНКОВІ

Чомусь так склалося, що саме молодь закінчує ювілейний рік великого композитора.

В залі Літературно-мистецького Клюбу відбувся в останніх днях листопада концерт під гаслом „Молодь-Лисенкові". Програму виповнив „Курс музичної самоосвіти молоді" при Спілці Праці Українських Музик. При виповненій по береги залі розпочав концерт др. Василь Витвицький, вияснюючи присутнім завдання і цілі цього курсу.

Юрій Тисовський виголосив поправно опрацьований реферат, головно підкреслюючи в ньому вплив Лисенка на молодь, що студіює.

В музичній частині почули ми, на жаль, лише чотирьох виконавців: були це — Олександра Кізлик — фортепіян та Марія Дроздовська, Олександра Пеленська й Роман Кухар — спів. У всіх виконавців видно поважний вклад праці й добру підготовку — несмілість та трему молодих артистів треба виправдати тим, що це їхній перший прилюдний виступ.

Отже починаємо вкінці й серед львівської молоді якесь життя. Цей концерт — це перший прояв його активности. Ждемо нетерпляче на дальші.

На світлині, що вгорі, бачимо наших молодих музик, посередині п. Мар'яна Лисенко, дочка композитора.

НА ШЛЯХУ ДО ВЧИТЕЛЬСЬКОГО ЗВАННЯ

Аня чекала на „сімку" коло Віденської каварні. Була це струнка чорнява дівчина, з бистрим поглядом очей і рішучістю у стягнених бровах. Чекання продовжувалося. Аня з нетерплячістю поглянула на годинник, що саме показував 7.30 год., і спрямувала свої кроки на вулицю Сикстуську. „Впала" на Марійку, що з течкою в руках, ставляючи величезні кроки, спішила в напрямі Гетьманської вулиці.

Привіталися.

— Уяви собі, Марійко — до вчительської семінарії треба їхати 20 хв., а тут ніяк не можу дочекатися трамваю.

— То ти таки діждалася „своєї семінарії". Пригадуєш собі? Скільки то разів у минулому році ти зітхала за педагогічним званням.

— Дуже люблю вчити — впала коротка відповідь.

— Тільки десь вона дуже далеко ця „твоя семінарія" — аж на Богданівці.

— Але який гарний будинок! Ні одна школа немає такого — похвалилася Аня. В цій саме хвилині на закруті Ринку показалася „сімка". Аня попрощалася швидко з Марійкою, кинулася до зупинки і в одній хвилині опинилася в юрбі, що вже тиснулася до трамваю.

Кілька штовханців у бік, удар (на щастя, легкий)) по голові, топтання по ногах, вкінці сильний поштовх наперед — і Аня опинилась на східцях трамваю. 10 хвилин перед год. восьмою була вже на останній зупинці.

Взяла течку під паху й побігла стежкою через городи. У поспіху не звернула уваги на нову білу таблицю з написом „Учительська семінарія з українською мовою навчання", що від учора з'явилася на мурі біля входових дверей. На коридорі скинула беретку (плаща не треба було скидати, бо зимно) і, беручи по два східці, вмить опинилася на першому поверсі.

В цій саме хвилині вийшов з канцелярії терціян з дзвінком у руках і, поглянувши на годинник, став його накручувати.

— Ще хвилиночку, в мене ще немає восьмої.

— Ще дві, в мене за дві хвилини 8 год.

— Ще ні, ще ні — гомоніли кругом. Нічого не помагало. Терціян витягнув угору руку з дзвінком.

Коридор став пустіти.

Аня сиділа в останній лавці та зором новика оглядала простору й ясну залю, з широкими модерними вікнами, великою, на цілу стіну, таблицею, навіть з віконними квітниками, на яких ще видніли зісохлі бадилинки трави.

Почалася лекція. Читали „Слово о полку Ігореві".

Плили незабутні слова невідомого автора:

Тут, коло Каяли,
Кривавого вина-трунку
Тут уже не стало;
Тут русичі хоробрії
Бенкет-учту сами
Вже до краю довели:
І сватів почастували,
Та за Руську землю й сами,
Хоробрії, полягли.
(Переспів О. Коваленка-Романківського).

Яку проблему хотіли б ви обговорити? — звернувся до кляси вчитель після прочитання твору.

— Мені цікаво, як розумів автор патріотизм...

— А мені, як показав автор наслідки сварок між князями...

— А мені знов, як розв'язав він проблему власної сили — нагло піднесла руку Аня.

Декілька облич повернулося до неї. Мали привітні усмішки. Відчула, що з'єднала собі товаришок.

Учитель кивнув головою. Почалася дискусія на вибрану тему. Щохвилини підіймалася в клясі рука вгору, щохвилини падала думка, підтримана цитатами з книжки. Кляса брала живу участь у лекції.

А коли відізвався дзвінок, хтось кинув:

— Так швидко минула година.

Зароїлося на коридорі від молоді, покотився молодечий гамір, залунав безжурний сміх. В одному кутку збивсь невеличний гурток хлопців і, обступивши тісним перстенем високого худерлявого вчителя співу, заінтонував в'язанку стрілецьких пісень. Професор зробив рух, наче б хотів вирватися, але учні вмить це завважили.

— Ще, пане професоре, прошу послухати, чи ми добре співаємо.

Професор ще хвилину задержався, а потім силою вирвався з круга і, заклавши руки за спиною та покивуючи злегка головою, поволі пішов коридором. Велика перерва мала своєрідний характер. На коридорі запахло „кухнею" яку зорганізував Український Комітет. Молодь, з їдунками в руках, „летіла" вниз. Тільки під дверима директора стовпився гурток учнів та учениць. До них підступила й Аня.

За кілька хвилин була вже в канцелярії. Коло невеличкого бюрка сидів дир. Б. та диктував щось секретарці. Аня так тихцем відчинила двері, що він її не завважив і далі рішучим голосом диктував: „Загальне число учнів 288, учителів 14, технічного персоналу 3 ос...“

Нагло відвернувся і побачив в кутку скромну постать Ані. — А ти що тут робиш? — поспитав — як кітка всунулася.

Коли б не погідний вираз обличчя та легка усмішка, можна б було його налякатися. Аня побачила це й певним голосом відповіла:

— Називаюся Ганна С. Я учениця III курсу.Після іспиту захворіла і щойно сьогодні прийшла до школи. Прошу мене виправдати і видати мені леґітимацію.

— То маєш щастя, бо я вже хотів сьогодні викреслити тебе зі школи. Але більше не хворій, пам'ятай — додав по хвилині, — бо буде погано. — Говорив жартівливо.

— Ні — Аня усміхнулася.

В цій саме хвилині почали сходитися На коридорі було ще пусто, хоч з низу доходив уже тупіт ніг.

Аня пішла до своєї, ще пустої, кляси, стала біля вікна і знову задивилася на місто в долині, що так дивно гарно виглядало в зимовій імлі. Була переповнена почуттям задоволення, що стала вже справжньою ученицею учительської семінарії.

Марта Рідна

ЗА ЗМАГОВУ СПРАВНІСТЬ

На початку спортового сезону 1942 р. проголосила Референтура Тіловиховання УЦК правильник точкування за змагову справність спортових товариств. У висліді численних змагань найбільшу кількість точок добув Карпатський Лещетарський Клюб — 957 точок, 2. місце УССК — 635 т., 3. УТТ IV. — 292, 4. УТТ І. — 265, 5. Україна 98 т., 6. Гарбарня 88 т.

В групі товариств краю веде перед „Дністер“ Самбір 173 т., 2. „Черник“ Станиславів 160 т., КЛК Ярослав 94 т., „Довбуш“ Коломия 93 т., „Лемко“ Сянік 66 т., „Скала“ Стрий 64 т. і т. д.

КОПАНИЙ М'ЯЧ НА СНІГУ

Фіналові змагання за чашу Провідника УЦК між Львівською „Україною“ і перемиським „Сяном“ скінчилися подвійною перемогою України в ідентичному відношенні 4 : 3, яка в той спосіб добула ім'я найкращої футбольної одинадцятки.

Змагання стояли на високому рівні, а й сніг, що вкривав ціле грище, не був перешкодою для гарної і цікавої гри.

СОВГИ ДЛЯ СПОРТОВИХ ГУРТКІВ ПРИ ШКОЛАХ

За гарні успіхи в ділянці тіловиховання нагородив УЦК деякі Окружні Комітети комплетами совгів для шкільних гуртків.

УОК Коломия одержав за здобуття 212 Відзнак Фізичної Справности совги для спортових гуртків при школах на 4 дружини.

УОК Самбір за участь 240 змагунів у листопадовому марші дістав для спортових гуртків Учительської Державної Семинарії і Торговельної Державної Школи по 8 пар совгів для гаківкових дружин.

УДК Перемишль за гарну організацію листопадового бігу з участю сіл дістав совги на одну гаківкову дружину.

УОК Станиславів за здобуття 23 Відзнак Фізичної Справности дістав 8 пар совгів для спортового гуртка „Спудей“ при Державній Гімназії.

НІМЕЧЧИНА ПЕРЕМАГАЄ І НА СПОРТОВИХ МАЙДАНАХ

Недавно відбулися на грищах різних місцевостей Европи кілька міждержавних змагань. Так в Брні репрезентація Німеччини перемогла Швайцарію 5 :3, а в Штутгарті Хорватію 5 : 1. Крім того в Будапешті Мадярщина перемогла Швайцарію 3 : 0, а також Швеція — Швайцарію 3 : 1 в Цюріху.

24 ГОДИНИ ЖИТТЯ РЕКОРДУ

Новий світовий рекорд французького наколесника Мань на 100 км на медіолянськім торі (час 2 : 20 : 54,2) тривав ледве 24 години, бо вже на другий день на тім самім торі спробував його побити італієць Бенедетті, і ця проба йому вдалася. Вислід 2 : 20 : 44,8 є на 9,4 сек. кращі від попереднього рекорду.

ФІС ВІДБУДЕТЬСЯ АЖ ПО ВІЙНІ

Швайцарський Лещетарський Союз подав до відома, що в цьому році не думає організувати змагань за першість у світі, популярно названих ФІС. Ці змагання хоче Швайцарія уладити аж по війні.

ДІЛЯНКА СПОРТОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Щоб остаточно узгіднити правильні назви у ділянці тіловиховання, створено при Референтурі у Львові окрему ланку спортового назовництва, яка устійнила вже напрямні своєї праці, та розділила її по ділянкам. Кожний з учасників готує назовництво своєї ділянки, яке потім іде на обговорення на спільному засіданні, де буде вислухана думка україністів. До дискусії і співпраці запрошено також і загал тіловиховників і змагунів.

Наприклад, мають рішити, чи має бути скок вдаль, чи вдалечінь, вдовжінь, вдовжину, чи стрибок у довжину.

Подібних питань знайдеться багато й у інших ділянках спорту, тому чекаємо на вислідн праці цієї ланки.

В ДОМІВКАХ СТУКАЮТЬ БІЛІ М'ЯЧИКИ

Перед війною велась довший час жива дискусія на тему, чи пінґ-понґ можна вважати спортом, чи забавою. Очевиднячки, відмовляли тій грі назви спорту тільки, ті, що в пінґ-понґ не грали, але вкінці ніхто нікого не переконав. Ті що завзято грали в пінґ-понґ, грають і дотепер, а ті що не грали, мабуть і далі не грають.

В кожному випадку всі львівські товариства грають у своїх домівках в пінґпонґ та відбули між собою ряд змагань. Готуються змагання за першість.

КАЛУШ ДАВ ПОЧАТОК В БОКСІ

Перші боксерські змагання відбулися в Калуші між дружиною „Чайка“ Калуш і сільським УТК з Підгірок. Вислід 4 : 3. Є відомость, що боксерські секції мають СТ „Україна“ у Львові, „Поділля“ Тернопіль, „Вихор“ Ямниця, „Дністер“ Самбір, Станиславів і Холм.

У ЦАРСТВО ТОНІВ

Ще сьогодні залишаємося під враженням гарного звеличання Лисенкового ґенія краєвим конкурсом хорів. І насувається на думку питання: чи ми вповні засвоїли скарби української музичної культури чи лише хвалимося, що нам відома безліч наших здобутків і, що ми вже стовідсоткові „українознавці“. На жаль, серед нас молодих таке буває.

Музика — чинник, який все і всюди зроджував сміливість до змагання із життєвими труднощами, викликав із глибин душі почуття щастя і красн.

А вже зокрема від української музики йде подув любови до рідної землі. Коли подбаємо про відповідне розповсюдження цієї музики, про розбудування її засобів, витворимо з неї смолоскип національно-культурного освідомлення.

Справа зовсім серіозна й вимагає від нового покоління, ширшого зацікавлення. Століттями переслідує наші круги темна мара дилетантизму, поверхового „аматорства“. Цей товариш із шкільної лавки пограв два — три роки на скрипці й кинув її в кут, другий потягнув кілька разів смиком по своїй віолінчелі (треба ж більше?), інший бубнив трохи в клявіші. Дякувати Богу, такі людці затьмарені тепер, бо українські естради заповнюються молодими виконавцями. Громадянство вітає успіхи Сев. Сапруна, Л. Деркач, Ів. Барвінського, М. Колтунюк, Вересюка, Н. Шевченко, Баранського. Нові готуються до виступів. Закордоном студіює музику кількадесят українців. Виконавців виховує добре й львівський осередок.

Недостає нам тих, хто залишивши ґімназійні пороги, посвятив би всі сили дуже важливим ділянкам: музикознавству, диреґентурі й композиції. Бо хто ж, як не правдиві фахівці відкриють загалові ворота чудного царства звуків.

Плеяда українських музик першої пол. XX ст. виконує свій національний обов'язок в поті чола й чекає молодої зміни. Вчителів тут доволі; немає належної кількості учнів.

Скажім собі правду в очі: в центрі нашого зацікавлення — танго, фокстрот, мірiяди „шляґерів“. Уже рідше говоримо про оперу (своєї крім „Запорожця“ і „Наталки“ — не знаємо).

Лисенка пізнали загально щойно в цьому році. Співаємо, принагідно й багато. (Не дай Господи, відступити від нашого, „аматорства“...).

Чи знаємо й розуміємо творчість К. Стеценка, М. Леонтовича? Забуваємо про українську оперну творчість! Перед нами Лисенковий „Тарас Бульба“, „Різдвяна Ніч“, „Зима й Весна“, „Ноктюрн“, „Утоплена“, А. Вахнянина „Купало“, Д. Січинського „Роксоляна“ та цілий ряд новітніх!

Не знаємо про М. Вербицького, І. Лаврівського, В. Матюка, І. Воробкевича, Порф. Бажанського, П. Ніщинського, М. Аркаса, Ост. Нижанківського і т. д. Нашим обов'язком є зблизитися до цінного вкладу в українську культуру, який завершують муравлиною працею наші сучасні композитори: В. Барвінський, Ст. Людкевич, М. Колесса, Б. Кудрик, Василь Витвицький, З. Лисько, Р. Сімович, Ст. Туркевич-Лукіяновичева; вшануймо пам'ять незабутнього Нестора Нижанківського. Не цураймося здобутків східно-українських музик.

Як бачимо, українська музика — не вбога сиротина, а пишна краля в розлогому царстві.

Ю. Тисовський.

РОЗВАГИ

Ребус ч. 1

Ребус ч. 2

Відчитайте напис на печатці

ШАХОВИЙ КУТОК

Гра в шахи існує вже понад дві тисячі років. Винахідником її мав бути один китайський чи індійський учений-мудрець. Гру в шахи принесли в Україну мабуть перські купці. В шахи грали в нас вже по княжих дворах, залюбки розважались нею запоріжці.

Гра в шахи — це наче бій двох рівних силою військ, білих і чорних. Перемагає дотепніший, уважніший, кращий полководець.

Полем бою є шахівниця. На ній 64 квадратики (8 × 8); коли починаємо гру, біле поле в ряді, що найближчий до грача, — має бути праворуч грача.

Всіх фігур по кожному боці по 16: по 8 пішаків, по дві вежі, по два коні, по два бігуни, по одній дамі і по одному королеві. Біла дама стоїть на білому полі, чорна на чорному.

Щоб можна було записати хід гри чи партії, означуємо поземні ряди латинськими буквами від a—h прямовисні ряди числами від 1—8.

В черговому числі дамо шахову задачу.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

Всім нашим Читачам, Передплатникам і Прихильникам бажаємо „Веселих Свят" і щасливого „Нового Року".

В сьому числі „Дороги" починаємо друкувати сензаційне оповідання Серг. Якімовича „Мідень Андрія Войнаровського".

Іванна Васильківна, Кути — Ви просили повідомити, що станеться з Вашими „поезіями". Вони вже в редакційному коші. Вам радимо передусім вчитися української мови. У Вашому листі до нас було стільки похибок — скільки слів.

Богдан Дзвонар. — Прикро нам дуже, але Ваші останні вірші та нариси знову не побачать денного світла. До друку не надаються.

В. Мрійник. — Ваші спроби до друку не надаються. Проте ми раді, що Ви хочете з нами співпрацювати. Пишіть, як подобається Вам „Дорога". Чому саме пробуєте пера на поезії?

І. Черевко. — Щиро дякуємо за святочні побажання. Радіємо, що наш журнал Вам подобається. Поширюйте його серед своїх товаришів. Вірші до друку не надаються.

Роман Богунівець. — Просити порадити, чи писати далі. Годі Вам це сказати на підставі цієї одної спроби. Віршика, який Ви надіслали, помістити не можемо, бо дуже слабенький. Пишіть до нас частіше.

Юрій Михаськів. — Ваші віршики в коші. Напишіть нам краще, щось цікавого до рубрики „З нашого життя", яке в Рогатині життя молоді, що робите, що думаєте. Чи „Дорога" має у Вас багато читачів?

М. Кравець. — „Брат" не надається до друку.

П. Листянська. „Маляр" не надається.

Святослав Струць-Холм. — Ваша статейка піде. Пишіть до нас частіше.

„ДОРОГА" — ілюстр. журнал. **Появляється** 15-того кожного місяця. **Видає** „Українське В-во", Краків-Львів, Унґарнштрассе 21. Тел. 233-23. — За редакцію відповідає: Проф. **Северин Левицький.** — Передплата: річно 8.— зл., піврічно 4.— зл. **Поодиноке число 80 сот.** — ЦІНИ ОГОЛОШЕНЬ: Ціла сторінка 640.— зл., ½ сторінки 320.— зл., ¼ сторінки 160.— зл., ⅛ сторінки 80.— зл. Оголошення в тексті 100% дорожчі. — З друкарні Укр. Акад. Наук у Львові, Постґасе 11. — **Ukrainische Monatsschrift „DOROHA" (Der Weg). Verlag: Ukrainischer Verlag, Krakau, Zweigstelle Lemberg, Ungarnstrasse 21. — Druck: Druckerei Ukr. Akademie d. Wissenschaften, Lemberg, Postgasse 11.**

Текст та ілюстрації Е К О...

Дотепні, дотепні
Ляльки у нас вертепні.
Хвігури і перзуни
Одна по одній суне.
Як можна, то кожна
Щось скаже вам про себе, —
Читайте зосторожна,
І не беріть до себе...

ДІД МОНЬКА:
Вже минувся дід цей Монька,
Що то мався ізпегонька!..
Вже і Моньці щораз тяжче
Заливайко зробить краще.

ТРОЙГЕНДЕРИ З КРАКОВА:
Я тройгендер, ти тройгендер,
Ми пішли разом на „гендель“.
Вже нас люди всюди лають
Вже нам пейси виростають...
До роботи ж є панок,
Цей зі Львова пан Пасок.

ГРИЦЬ ПАТРІОТ:
Обіжник є з Комітету,
Що робота всіх нас жде тут.
Я хоч славний патріота,
То я дію лиш з-за плота,
А робота, як відкрита,
То до неї є Микита.

ЗАЛИВАЙКО:
Я хоч діла не боюся,
Та нім вдію, то уп'юся,
А як вп'юся, то не дію
І так далі, пане дію.

До роботи-ж все охоча
Є ще „служба“ в нас „жіноча“.

ПАН ПАСОК:
Я терпів за Україну...
(Дам дешево парафіну!)
За Совітів мучивсь, гинув...
(Гей купіте сахарину!)
Обтинали всім нам носи...
(Гей купіте папіроси!)
А з роботою як буде!
Хай гризуться добрі люди.

МИКИТА:
Я Микита ще й Калита,
Голова моя забита,
Всю роботу помикичу,
Радше Моньку тут закличу.

ЖІНОЧА СЛУЖБА:
Ми зі „Служби“ молодиці
Кинем кужіль на полиці,
До роботи ж жде готова
Тройгендерія з Кракова.

ДОБРІ ЛЮДИ:
Журо ж наша, журо, тос нас зажурила!
Нас всіх емеритів з білих ніг звалила!..
А ми тотій журі тай не подаємся,
Підем до коршмоньки, горілки нап'ємся.
Підем до коршмоньки, кинем на стіл шапку,
Краще ти, читачу, пожурися капку.